

Charyzmatyczna natura apostołskiej wspólnoty życia konsekrowanego

PIOTR PIASECKI

Wśród różnorodnych form powołania w Kościele, od wieków swą uwagę przyciąga, wielu chrześcijan mężczyzn i kobiet, fenomen życia oddanego Bogu w czystości, ubóstwie i posłuszeństwie, czyli życie konsekrowane realizowane we wspólnotach zakonnych. Po przekroczeniu progu trzeciego tysiąclecia chrześcijaństwa na stu chrześcijan katolików przypada jedna osoba konsekrowana. Proporcje tę ustala sam Duch Święty powołując spośród chrześcijan tych, których sam chce. Tak obdarowany chrześcijanin, dążący drogą rad ewangelicznych, tkwi w łasce chrztu świętego, włączony we wspólnotę Kościoła. Realizuje swe powołanie w łonie Kościoła, w jego charyzmatycznej strukturze.

W teologicznej tradycji Kościoła charyzmat zawsze był postrzegany jako dar udzielany jednostce celem służby konkretnej wspólnotcie. Nie inaczej jest z życiem zakonnym. Jest ono charyzmatem, czyli darem dla Kościoła lokalnego ale również w teologicznym rozumieniu dla Kościoła powszechnego. Charyzmat życia konsekrowanego jest w Kościele uznawany za łaskę (por. VC 49). Dlatego życie konsekrowane z racji tej samej natury wspólnoty wiary, nadziei i miłości, głęboko związane z życiem Kościoła i ożywiane przez Ducha Świętego, prowadzi osoby zakonne do osiągnięcia świętości oraz tych do których są one posłane. Jest to możliwe poprzez otwarcie się na Ducha Chrystusa i przyjęcie Go bez zastrzeżeń. Dlatego osoby oddane Bogu muszą być gotowe do współdziałania z Duchem Świętym, który zakorzenia je i bezbłędnie prowadzi do naśladowania Chrystusa. Dokumenty Kościoła począwszy od Vaticanum II wyraźnie określają naturę życia konsekrowanego wskazując na jej charyzmatyczną genezę. To Duch Święty jest Autorem autentycznego zaangażowania osób żyjących we wspólnotach apostołskich życia konsekrowanego w nową Ewangelizację. Niniejszy artykuł ma na celu ukazanie ewolucji rozumienia charyzmatycznego charakteru apostołskiego zaangażowania wspólnoty osób konsekrowanych w myśli zawartej we współczesnych dokumentach Kościoła. W ten sposób chcemy wyjść naprzeciw oczekiwaniom ukazania życia

konsekrowanego jako dzieła Ducha Świętego, w całej jego rozciągłości, a szczególnie jako charyzmatu apostołskiej wspólnoty mającej swą specyficzną misję we współczesnym świecie i Kościele.

I. NATURA I SPECYFIKA KONSEKRACJI ZAKONNEJ

Człowiek włączony poprzez chrzest w Chrystusa rodząc się do życia nadprzyrodzonego, staje się dzieckiem Bożym. *synem w Synu*, zobowiązuje się tym samym do współdziałania z łaską otrzymaną przez Ducha Świętego za pośrednictwem Kościoła, aby w jego wspólnocie osiągnąć doskonałość miłości. Bogatą treść tej chrześcijańskiej tajemnicy ujął święty Paweł w prostym schemacie: ochrzczony umarł grzechowi, aby żyć w Chrystusie dla Boga (por. Rz 6, 11)¹. Chrzest jako wyraz nowotestamentalnego przymierza ustanawia nowe relacje między Bogiem a człowiekiem. Mianowicie, Bóg udziela daru miłości, chrześcijanin zaś w mocy Ducha Świętego usiłuje nań odpowiedzieć; uprzednio umiłowany dąży do realizacji miłości, jakiej oczekuje od niego jej Dawca².

Chrześcijanin zespolony – mocą wypływającą z konsekracji chrzcielnej – ze śmiercią i zmartwychwstaniem Jezusa zdolny jest dzięki *pierwocinom Ducha* nie tylko faktycznie i egzystencjalnie upodobnić się do swego Zbawcy, ale także stać się – na miarę własnych możliwości – Jego współpracownikiem w dziele zbawienia ludzkości. Mówi wyraźnie o tym Sobór Watykański II: *Wszyscy uczniowie Chrystusa, trwając w modlitwie i chwalcąc wspólnie Boga (por. Dz 2, 42 – 47), samych siebie składać mają na ofiarę żywą, świętą, miłą Bogu (por. Rz 12, 1), wszędzie mają głosić świadectwo o Chrystusie, a tym, którzy się tego domagają, zdawać sprawę z nadziei życia wiecznego, która jest w nich (por. 1 P 3, 15) (KK 10)*. Ponadto wszyscy chrześcijanie mają i powinni – na podstawie otrzymanego w sakramencie chrztu królewskiego kapłaństwa – ze względu na własne zbawienie stawać się miłą Bogu żertwą ofiarną za innych. Sakrament ten nakłada bowiem na nich obowiązek osobistego zanurzenia się w śmierci Chrystusa i podążania za Nim z własnym krzyżem ku zmartwychwstaniu, ku nowemu życiu³.

Chrzest – chociaż zakłada powyższe obowiązki i dyktuje niełatwe powinności – jest przede wszystkim cennym darem Boga dla człowieka. Stanowi też podstawę konsekracji zakonnej (por. IENK 5), która swymi korzeniami sięga jej i pełniej ją wyraża (por. DZ 5). Do czasu wydania posynodalnej Adhortacji *Vita Consecrata*

¹ Por. B. Przybylski *Istota życia zakonnego*. „Ateneum Kapłańskie” 59(1967)70, s. 278-279.

² S. R. Rybicki: *Paschalny charakter zakonnej konsekracji*. W: *Powołanie człowieka*. T. 7: *Apostołskie posłannictwo zakonów*. Red. L. Balter. Poznań 1987 s. 197.

³ L. Balter: *Sakramentalna struktura życia zakonnego*. W: *Powołanie człowieka*, s. 220-221.

uważano, że konsekracja zakonna nic istotnego do chrzcielnej nie dodaje, tylko tę konsekrację, jaką człowiek nosi w sobie przez chrzest, precyzuje i radykalizuje w sposób maksymalny, będąc niejako jej *zenitem*, Ze względu na ów *zenit* i *spółb* *maksymalny* – jak twierdzi za Soborem S. R. Rybicki – można mówić o ontologicznej, nie zaś hierarchicznej wyższości życia zakonnego w odniesieniu do życia chrześcijan partycypujących w konsekracji chrzcielnej⁴.

Wrażliwość takiego rozumienia konsekracji zakonnej znaleźć można w Konstytucji dogmatycznej o Kościele *Lumen gentium*, w której Ojcowie soborowi akcentują nadprzyrodzony fakt, iż osoba zakonna przez swoją konsekrację i płynące z niej zobowiązania otrzymuje *obfitsze owoce łaski chrztu* (KK 44). Dzięki darowi konsekracji jest ona zdolna umiłować Boga dla Niego samego, miłością niepodzielną, a nie poprzez stworzenia⁵. To stanowi jej cechę konstytutywną i wyróżniającą. Podobnie w Adhortacji *Evangelica testificatio* Paweł VI podtrzymuje i potwierdza naukę Soboru, mówiąc, że zakonnicy oddają *swoje życie Bogu przez szczególną konsekrację, znajdującą swe korzenie w konsekracji chrztu i pełniej ją wyrażającą* (ET 4), dodając, że konsekracja ta dokonuje się w Kościele (por. ET 7).

Niewątpliwie na życie oddane w pełni Bogu należy patrzeć w świetle konsekracji chrzcielnej, na co naprowadzają wspomniane teksty. Konsekracja zakonna na pewno jest rozwinięciem w specyficznej formie konsekracji chrzcielnej. Z dokumentów Magisterium Kościoła wynika jednoznacznie, iż życie zakonne nie ma innej natury ani nie leży w innym porządku różnym od życia chrześcijańskiego, ale jest jego kontynuacją. Różnica – jak wnosi K. Hołda – między ogólnym życiem chrześcijańskim, a życiem konsekrowanym polega na podjęciu się przez profesa zobowiązań sięgających ponad przykazania. Mianowicie, rady ewangeliczne, o które tutaj chodzi, *przyjęte dobrowolnie, stosownie do osobistego powołania każdego, przyczyniają się niemało do oczyszczenia serca i do wolności duchowej, podsycają ustawicznie żar miłości* (KK 46). Ów wewnętrzny proces dokonuje się po linii chrztu świętego⁶. Co więcej, rozwinięcie w pełni idei synostwa Bożego przez profesję rad ewangelicznych dokonuje się pod wpływem, czyli za inspiracją Ducha Chrystusa, który jest Duchem usynowienia człowieka przez Boga⁷.

To powszechne rozumienie uściśla Papież właśnie w Adhortacji *Vita Consecrata*, gdzie naucza, że konsekracja zakonna choć nie różni się naturą od chrzcielnej, to jednak różni się od niej *swą specyfiką, jako że nie jest jej koniecznym następstwem. (...) chrzest sam w sobie nie wiąże się z powołaniem do celibatu lub do dziewictwa, do rezygnacji z posiadania dóbr i do posłuszeństwa prze-*

⁴ S. R. Rybicki: *Paschalny charakter*, 196; por. K. Hołda: *Życie konsekrowane. Refleksje teologiczne o życiu zakonnym*. Warszawa 1979 s. 63.

⁵ Por. K. Hołda: *Życie konsekrowane*, s. 59.

⁶ Tamże, s. 61.

⁷ Tamże, s. 58.

łożonemu w specyficznej formie rad ewangelicznych. Dlatego ich profesja zakłada istnienie swoistego daru, który nie jest udzielany wszystkim (...) (VC 30). W tym sensie Ojciec Święty używa nawet przymiotnika *nowa*, który określa konsekrację zakonną w odniesieniu do chrzcielnej. Jest ona jednak nowa, ponieważ zakłada szczególny dar Ducha (zob. VC 30).

Jednoznaczne stwierdzenie, iż życie oddane Bogu jest jedynie pełnym i radykalnym rozkwitem powołania chrześcijańskiego, sprawia zarazem, że nie można mówić o konsekracji zakonnej jako nadbudowie w stosunku do konsekracji chrzcielnej. Nie można jej pojmować jako *drugiego chrztu*⁸, lub *superchrztu*⁹, albowiem każdy *ślub* chrześcijanina – także i oddanie się Bogu przez profesję rad ewangelicznych – jest zakorzeniony w ślubowaniu chrzcielnym. *Każdy ślub* – pisze B. Häring – *jest dla chrześcijanina nowym zaktualizowaniem, nowym pogłębieniem, nowym spotęgowaniem chrzcielnych ślubowań, inicjalnej konsekracji włączającej ochrzczonego w Jezusie Chrystusie do doskonałego sprawowania kultu ku chwale Boga*¹⁰. Tak pojmowana konsekracja zakonna jest jednym ze sposobów przeżywania konsekracji chrzcielnej w ewangelicznym radykalizmie, opartym na radach ewangelicznych i szczególnej wrażliwości na wezwania Ducha Świętego¹¹.

Papież w *Vita Consecrata* dopowiada wyraźnie, że z powołaniem do radykalniejszych form życia chrześcijańskiego, jaką jest konsekracja zakonna wiąże się udzielenie szczególnego daru Ducha Świętego celem adekwatnej odpowiedzi na tak specyficzne powołanie naśladowania Chrystusa w czystości, ubóstwie i posłuszeństwie (por. VC 30).

Najdoskonalszym wzorem konsekracji natury ludzkiej jest sam Jezus Chrystus. Ludzka natura człowieka została konsekrowana przez zespolenie się z naturą Boską w jednej Bożej Osobie. W momencie unii hipostatycznej Chrystus został namaszczony i konsekrowany na Kapłana i Ofiarę. W wydarzeniu Wcielenia *namaszczenie Duchem Świętym* (KL 5), czyli *uświęcenie Jezusa* (DK 2), polegało na obdarowaniu ludzkiej natury Słowa habitualnymi łaskami oraz innymi darami Ducha Świętego, uzdalniającymi Go do spełniania Jego urzędu kapłańskiego¹². W Jezusie Chrystusie Bóg oddaje się człowiekowi, a człowiek z woli i natchnienia

⁸ F. Ciardi: *L'oblation: aperçus historiques et théologiques*. W: *La préparation à la oblation perpétuelle*. Madrid 1986 s. 71.

⁹ L. Balter: *Sakramentalna struktura*, s. 220.

¹⁰ B. Häring: *La loi du Christ*. T. 2. Tournai 1957 s. 237. Cyt. za S. R. Rybicki: *Paschalny charakter*, s. 197.

¹¹ Por. F. Ciardi: *L'oblation*, s. 71. K. Hołda: *Konsekracja zakonna*. W: *Życie zakonne w strukturze Kościoła*. Rzym 1979 s. 57-63.

¹² Por. J. Pietkiewicz: *Konsekracja zakonnicy realizowana w życiu codziennym*. W: *Powołanie człowieka*, s. 347.

Ducha Świętego w pełni oddaje się Bogu. Podobnie osoba konsekrowana, tak obdarowana w Duchu Świętym, żyje dla Boga uczestnicząc w Chrystusowym wyniszczeniu, zdecydowana tym samym prowadzić ukryte życie z Chrystusem (por. DZ 6). Zobowiązuje się słuchać Go i troszczyć się o Jego sprawy; co więcej, żyć wedle ducha Chrystusowego (por. DZ 5).

Konsekracja zakonna to pewnego rodzaju szczególne uczestnictwo w wyniszczeniu Chrystusowym (por. DZ 5). Jest ono w ogóle możliwe dzięki przyjęciu świętego daru od Boga stanowiącego przejaw tchnienia Ducha Świętego¹³. Tak pojęta konsekracja – jako wyjątkowy dar Boży – uwydatnia paschalne przejście ze śmierci do życia, przeobrażenie starego człowieka w nowe stworzenie w Jezusie Chrystusie. A nawet więcej, zobowiązuje do ewangelicznego świadectwa, albowiem – jak naucza Paweł VI w *Evangelica testificatio – Świat dzisiejszy bardziej niż kiedykolwiek odczuwa potrzebę ujrzenia w was [osobach konsekrowanych] ludzi, którzy uwierzyli słowu Pana, Jego zmartwychwstaniu i życiu wiecznemu, do tego stopnia, że całe swe ziemskie życie poświęcili dawaniu świadectwa miłości, która ofiarowała się wszystkim ludziom* (ET 53)¹⁴.

Zasadniczą intencją Soboru Watykańskiego II w odniesieniu do konsekracji zakonnej było przywrócenie pierwszeństwa działaniu Bożemu. Użyty w tekstach soborowych rzeczownik *consecratio* odnosi się zawsze do inicjatywy i działania Boga, które realizuje się przez Ducha Jezusa Chrystusa odgrywającego przecież znaczną rolę w ekonomii zbawczej¹⁵.

Z nauki soborowej wynika, iż konsekracja zakonna jako uradykalnienie daru chrztu świętego jest aktem charyzmatycznym ze strony Boga, co oznacza że On sam jest jej głównym sprawcą. Ze swej istoty więc jest ona charyzmatem, darem¹⁶. Posoborowe dokumenty dotyczące życia konsekrowanego nie tylko, podejmują i powielają owo rozumienie, ale je jeszcze bardziej rozwijają i konkretyzują. Na przykład Kongregacja do spraw Kultu Bożego promulgowała w dniu 31 maja 1970 roku *Obrzęd konsekracji dziewic*. Zwraca w nim uwagę fakt, iż konsekracja jest rozumiana jako dar Boży przekazywany za pośrednictwem Kościoła. Stąd też biskup stawia pytanie kandydatkom: czy chcą przyjąć ten dar? (por. OCV 7 – 9). Nie da się więc konsekracji zakonnej rozumieć w ścisłym sensie jako aktu czysto ludzkiego przejawiającego się w *samooddaniu* człowieka Bogu (por. VC 30).

Inicjatywa poświęcania należy do Boga. Natomiast osoba zakonna o tyle *poświęca się*, o ile pozytywnie odpowiada na Boże obdarowanie. W posoborowym nauczaniu zauważa się dwa zasadnicze aspekty daru konsekracji. Mianowicie, ini-

¹³ Por. S. Łukasik: *Duch Święty w życiu zakonnym*. „Ateneum Kapłańskie” 65(1973)80 s. 148; L. M. Örsy: *Otwarcie się na Ducha. Życie zakonne po Vaticanum*. Warszawa 1976 s. 105.

¹⁴ Por. S. R. Rybicki: *Paschalny charakter*, s. 198-199.

¹⁵ F. Ciardi: *L'oblation*, s. 68.

¹⁶ J. Majkowski: *Ewangelia a życie zakonne*. „Ateneum Kapłańskie” 59(1967)70 s. 321.

cjatywę Bożą i odpowiedź człowieka. Dopiero oba te aspekty tworzą jedną rzeczywistość konsekracji. Dobrze obrazuje tę prawdę Paweł VI, kiedy w Adhortacji *Evangelica testificatio* przypomina zakonnikom, iż *przyjmując dobrowolne wezwanie Ducha Świętego, zdecydowaliście się iść za Chrystusem, poświęcając Mu się całkowicie* (ET 7). Wezwanie i odpowiedź stanowią swoistą relację między Bogiem a osobą konsekrowaną która jest *czystym darem* i nowym rodzajem aktywności Bożej, czyli udzielania się Boga człowiekowi.

Jednym z obszerniejszych i dojrzałych owoców refleksji Magisterium Kościoła nad darem konsekracji zakonnej jest dokument z 1983 roku zatytułowany: *Istotne elementy nauczania Kościoła na temat życia konsekrowanego w zastosowaniu do instytucji oddających się pracy apostołskiej*. Wskazuje się w nim, iż konsekracja jest *podstawą życia zakonnego* (IENK 5), a przede wszystkim darem (por. IENK 7, 13, 23, 47), który domaga się od człowieka odpowiedzi wyrażonej w służbie Kościołowi, świadczącej w świetle o świętości Boga i bliskości Jego królestwa (por. IENK 7). A zatem Bóg konsekrując osobę, udziela jej *specjalnego charyzmatu dla realizowania Jego wzniosłych celów* (IENK 23). Konsekracja dokonuje się podczas trwania czynności liturgicznej, gdy w chwili składania ślubów publicznych Kościół ofiaruje osoby zakonne Bogu w *ścisłej łączności z Ofiarą eucharystyczną* (ET 47; por. KK 45). Bóg w akcie konsekracji wychodzi naprzeciw człowiekowi gotowemu przyjąć dar – jaki ona ze sobą niesie – i udziela mu swej łaski, otaczając przy tym miłością, aby mógł bez wahania podjąć drogę rad ewangelicznych i *ażeby w specjalny sposób poświęcił się Jemu* (IENK 5). W świetle wyjaśnień Kongregacji do Spraw Kultu Bożego ów dar konsekracji dokonuje się w czasie składania ślubów wieczystych¹⁷. Ale należy dodać, że także *profesja pierwszych ślubów* czyni kandydata w pełni uczestnikiem konsekracji właściwej stanowi zakonnemu, chociaż jako czasowa, zachowuje tylko charakter próby (por. RC 7).

Ponieważ Kościół jest świadomy tego, iż konsekracja stanowi podstawę życia zakonnego, dlatego też nie waha się nazywać go w całej rozciągłości życiem konsekrowanym. Na przykład w Adhortacji apostołskiej *Redemptionis donum* Jan Paweł II stawia w centrum swoich rozważań konsekrację zakonną w świetle tajemnicy Odkupienia, opierając się przy tym na myśli biblijnej, w której odnajduje charyzmatyczne źródło życia konsekrowanego. Okazuje się, iż najgłębszym motywem konsekracji jest – najwyżej stojąca w hierarchii charyzmatu – miłość, i to miłość odkupieńcza. W strukturze powołania jest ona darem Chrystusa dla konkretnej osoby, by mogła ona oddać siebie na szczególną służbę dziełu Odkupienia, realizowaną poprzez przynależność do określonej wspólnoty uznanej i zatwierdzonej przez Kościół. Przez ten dar osoba konsekrowana uświadamia sobie, jak bardzo nie należy

¹⁷ *Circa Ordinem Consecrationis Virginem*. „Notitiae” 62(1971) s. 107, 109.

już do siebie, lecz do Chrystusa Odkupiciela świata (por. RD 3). Dar ten pozwala jej także na jeszcze radykalniejsze opowiedzenie się za Chrystusem przezeń *w sposób daleko doskonalszy i bardziej świadomy zostaje «porzucony dawny człowiek» i w taki sam sposób zostaje «przyobleczony człowiek nowy, stworzony według Boga w sprawiedliwości i prawdziwej świętości»* (RD 7). Profesja rad ewangelicznych – kontynuuje Papież – ukazuje osobom konsekrowanym *w jaki sposób «przy pomocy Ducha uśmiercać» to wszystko, co jest przeciwne życiu, a służy grzechowi i śmierci – to wszystko, co sprzeciwia się prawdziwej miłości Boga i ludzi* (RD 14). Osoby te muszą być szczególnie wyczulone na życie wedle Ducha Świętego, które przejawia się zarówno w osobistej historii każdej z nich, jak i w nadziejach i niepokojach narodów (por. WdF 67).

Konsekracja zakonna choć zakorzeniona w chrzcielnej, jednak pochodzi wprost od Ducha Świętego i stąd można ją nazwać charyzmatem, bo wszystko to *sprawia jeden i ten sam Duch* (1 Kor 12, 11). Sama jest więc darem. Jest on możliwy tylko dzięki wiernej i ciągłej inicjatywie Boga (por. WdF 55). Co więcej, nawet ludzki akt odpowiedzi na wybranie – jak słusznie sumuje J. Pietkiewicz – stanowi w pewnym sensie dar Boga¹⁸. Bóg w niczym nieograniczony wybiera sobie człowieka i obdarowuje go charyzmatem konsekracji zakonnej. Wybór ten jest tajemnicą. Daje się umotywować jedynie Jego odkupieńczą miłością. Obdarowując człowieka tym charyzmatem, Bóg ma na celu nie tylko dobro osoby konsekrowanej, ale także dobro całego Kościoła. Z profesją zakonną zaczyna się nowy rodzaj życia, życia ofiarowanego Bogu. Osobę konsekrowaną cechuje odtąd bezustanna aspiracja naśladowania Chrystusa. Żarliwa miłość i dążenie do doskonałego kultu Bożego staje się zadaniem, treścią i istotą życia. W ten sposób całe życie zakonnika – poprzez dar konsekracji – okazuje się *liturgią żywą*. Co więcej, posynodalna Adhortacji papiejska Jana Pawła II o życiu konsekrowanym i jego misji w Kościele i świecie *Vita Consecrata* wnosi bogaty i uzupełniający wkład w naukę o charyzmatycznym charakterze w ogóle życia konsekrowanego, nazywając je wprost charyzmatem (zob. VC 49), który *staje się jednym z widzialnych śladów, które Trójca Święta pozostawia w historii, aby wzbudzić w ludziach zachwyt pięknem Boga i tęsknotę za Nim* (VC 20).

II. CHARYZMAT WSPÓLNOTY ZAKONNEJ

Sobór Watykański II podjął również na wielu miejscach problem życia zakonnego w aspekcie wspólnotowym (por. KK 43; DZ 29), albowiem dar życia konsekrowanego w pełni przejawia się i realizuje we wspólnocie. Poprzez nią osoba za-

¹⁸ J. Pietkiewicz, *Konsekracja zakonnicy*, s. 354.

konna urzeczywistnia się i uczy odpowiedzialności. Ponadto traktuje się ją we wspólnocie jako osobę, której należy pomóc w dążeniu do świętości. Wspólnota zakonna wytwarza klimat sprzyjający rozwojowi zaufania, szacunku i wzajemnej akceptacji. A to z kolei staje się źródłem wewnętrznego dynamizmu apostołskiego, który urzeczywistnia się w realizacji otrzymanego od Boga specjalnego charyzmatu¹⁹.

Dla pełniejszego ukazania charyzmatycznego profilu życia wspólnotowego, należy wpraw, choćby tylko pobieżnie, wspomnieć w ogóle o darze komunii w Kościele Chrystusowym. Ojcowie soborowi dość obficie nawiązują do charyzmatycznego wymiaru Kościoła, mówiąc szeroko o obecności i roli Ducha Świętego w nim oraz Jego darach nieustannie mu udzielanych. Śledząc wiernie myśl Soboru, można stwierdzić, iż Stwórca ma jakieś szczególne upodobanie do wspólnoty: *Podobało się jednak Bogu uświęcać i zbawiać ludzi nie pojedynczo, z wykluczeniem wszelkiej wzajemnej między nimi więzi, lecz uczynić z nich lud, który by Go poznawał w prawdzie i zbożnie Mu służył* (KK 9; por. KDK 39).

Życie wspólne jest więc podstawowym celem rodziny ludzkiej, ku któremu zdąża ona powoli, lecz zdecydowanie. Stąd Ojcowie soborowi w Konstytucji duszpasterskiej o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes* mogli podkreślić, że *Jezus ustanowił po śmierci i zmartwychwstaniu swoim przez dar Swojego Ducha nową braterską wspólnotę. Ustanowił ją mianowicie w ciele swoim – Kościele, w którym wszyscy, będąc jedni drugich członkami, mają świadczyć sobie wzajemnie usługi wedle różnych darów sobie udzielonych* (KDK 32).

Wspólnota chrześcijańska – jak zauważa za Soborem S. R. Rybicki – posiada nadprzyrodzone założenia, jest ponadto *odblaskiem Boskich relacji trynitarnych, które Zbawiciel czyni idealnym modelem jedności serc mającej panować wśród Jego uczniów*²⁰. Pragnieniem Boga jest, by wszyscy ludzie tworzyli jedną rodzinę ożywioną Jego Duchem. Kościół zatem, tak obdarowany z woli Chrystusa w Duchu Świętym ze swej istoty ma realizować doskonałą komuniją umysłów i serc w miłości. Dar takiej unifikacji realizuje się na wiele sposobów w Kościele, jednakże w formie bardziej zdynamizowanej w stanie zakonnym. Dzieje się tak, ponieważ Duch Święty wzbudza w Kościele wspólnoty życia konsekrowanego, których zadaniem jest odtwarzanie pełnego ideału ewangelicznego (por. DZ 1).

Wspólnoty życia konsekrowanego stanowią organ Mistycznego Ciała Chrystusa i zarazem posiadają swój własny, charyzmatyczny cel – służenie całemu Ciału. Żadna rodzina zakonna nie jest celem sama dla siebie, lecz należy do Kościoła i z tej przynależności czerpie sens własnego istnienia i zaangażowania²¹. Nie da się jej

¹⁹ T. Goćłowski: *Wspólnota istotnym elementem życia zakonnego*. W: *Życie w strukturze Kościoła*. Rzym 1979 s. 132-133.

²⁰ S. R. Rybicki: *Apostołskie powołanie zgromadzeń zakonnych*. W: *Powołanie człowieka*. T. 5: *Powołanie do apostołstwa*. Red. L. Balter. Poznań – Warszawa 1975 s. 186.

²¹ L. M. Ōrsy: Dz. cyt. s. 199.

traktować jako zwykłej, naturalnej społeczności osób, bowiem jest wciąż ożywiana Duchem Świętym sprawiającą jedność mimo wielości osób (por. KK 13).

Ponadto wszyscy jej członkowie są uczestnikami tych samych darów; każda z osób otrzymała identyczne wezwanie Boże; każda została przyjęta na służbę Kościoła²².

Wspólnota zakonna jest zatem komunią osób, które uczestniczą w tym samym charyzmacie i zarazem są powołane do służby w Kościele (por. IENK 18). Tę służbę stanowi czynna miłość i stąd należy wszystkich członków nieustannie utwierdzać w przekonaniu, iż miłość jest największym charyzmatem²³. Rodzina zakonna z natury swej stanowi społeczność charyzmatyczną, miejsce spotkania osób w Duchu Świętym, który wiąże je tym samym powołaniem. Inicjatywa tego spotkania i jedności należy do Boga, W Nim także tkwi źródło pomocy w trwaniu *we wspólnocie tego samego ducha* (DZ 15), które wyraża się w wierności dla wspólnego charyzmatu.

Wspólnotę tworzą konkretne osoby o różnych charakterach, temperamentach i mentalnościach, a także o różnych darach udzielanych każdej z nich przez Ducha Świętego²⁴. Wszelkie różnice we wspólnocie mają stąd swe źródło w różności Bożych darów. Jednakże nie wpływają one destruktywnie na jedność w miłości, lecz raczej sprzyjają różnorodności wyrażającej się w komunii umysłów i serc. Właściwie prowadzone życie wspólne nigdy nie oznacza absolutnej jedności, ale raczej doskonale zrozumienie rzeczywistości wyrażającej się w szacunku dla różnorodności w ramach jedności. Uznanie różnic wymaga większego wysiłku, niż sprowadzenie wszystkiego do jednolitości, która na pewno nie odzwierciedla bogactw Boga obdarowującego wspólnotę²⁵.

Dzięki temu, iż wspólnota zakonna jest tak głęboko zakorzeniona w plany Stwórcy, to w niej i przez nią Bóg objawia swą wolę, a osoba konsekrowana odczytuje ją w konkretnych decyzjach przełożonego. Osoba przełożonego wiąże się mocno z problemem władzy we wspólnocie, bowiem kieruje tymi, którzy w takim samym stopniu jak ona otrzymali zasadnicze dary Boże i posiadają ten sam charyzmat (por. DZ 14). Przełożony jest ustanowiony po to – jak słusznie zauważa J. M. R. Tillard – aby stanowić *punkt kontaktu* całej wspólnoty z wolą Ojca, by być przewodnikiem nad doskonaleniem wierności członków wobec ich charyzmatu. Jego rola sprowadza się nade wszystko do troski, ażeby głos Ducha Świętego we wspólnocie był należycie odczytywany i wielkodusznie przyjmowany²⁶. Samo istnienie władzy we wspólnocie nie sprzeciwia się jej charyzmatycznemu pochodzeniu, przeciwnie wzmacnia je i czyni autentycznym²⁷.

²² Tamże.

²³ Tamże. s. 25.

²⁴ J. Galot: *Porteurs du souffle de L'Esprit*. Gambloux 1967. s. 125.

²⁵ L. M. Örsy: Dz. cyt. s. 25.

²⁶ J. M. R. Tillard: *Probleme władzy w życiu zakonnym*. „Znak” 19(1967) s. 324.

²⁷ G. Martelet: *Sainteté d'Eglise et vie religieuse*. Toulouse 1964 s. 98.

Pod względem wielu aspektów wspólnota zakonna stanowi właściwe środowisko realizacji charyzmatu życia konsekrowanego. Co więcej, jest nieodłączną, organiczną częścią tego charyzmatu, bowiem traktuje się ją jako wielki dar Boga. W tym sensie oczywistym staje się charyzmatyczny charakter wspólnoty zakonnej mającej swe istotne źródło w Duchu Świętym, który skłania jej członków ku jedności wyrażającej się w komunii umysłów i serc. Ten komunijny charakter nie może jednak być narzucony, ale przeżywany jako odpowiedź na Boży dar, ukierunkowuje ku drugim. Jedność umysłów i serc wyraża się przede wszystkim w miłości do Stwórcy, ale także w szacunku i służbie względem osób tej samej wspólnoty²⁸. Życie konsekrowane – jak sumuje Z. Jamróz – *winno w szczególnym stopniu realizować wspólnotę członków między sobą i z Bogiem*²⁹. Sobór Watykański II przynosi pod tym względem cenne, bo poszerzone o czynnik eucharystyczny, pouczenie: *społeczność chrześcijańska nie da się wytworzyć, jeżeli nie ma korzeni i podstawy w sprawowaniu Najświętszej Eucharystii; od niej zatem trzeba zacząć wszelkie wychowanie do ducha wspólnoty* (DK 6). Ten sam Sobór wnosi na innym miejscu, iż chrześcijanie posileni w *świętej komunii Ciałem Chrystusowym, w konkretny sposób przedstawiają jedność Ludu Bożego, której stosownym znakiem i cudowną przyczyną jest ten Najświętszy Sakrament* (KK 11). Oba zacytowane sformułowania znajdują swoje pełne zastosowanie w życiu konsekrowanym. Jest ono skierowane ku temu, ażeby z łaską zjednoczenia współpracować³⁰. Liturgia – jak czytamy w soborowej Konstytucji *Sacrosanctum Concilium jest pierwszym i niezastąpionym źródłem, z którego wierni – czerpią ducha prawdziwie chrześcijańskiego* (KL 14). Osoby zakonne spotykają się podczas celebracji nie tylko uobecnionym w sposób sakramentalny Zbawicielem, ale karmią się również Słowem Bożym. Ma ono bowiem pierwszorzędne znaczenie, gdyż jest *źródłem czystym i stałym życia duchowego* (KO 21).

Z liturgii zatem jako podstawowego źródła jedności eklezjalnej czerpią swój ożywczy dynamizm wspólnoty życia konsekrowanego. Posiadają one wymiar komunijny, gdyż realizują dar jedności członków pomiędzy sobą i z Trójosobowym Bogiem. Co więcej, czynią to w sposób radykalny, ponieważ wzywa je do tego specjalnie otrzymany charyzmat. Wspólnota zakonna jest *braterskim obcowaniem* (conversatio fraterna), lecz nie przez więzy krwi, ale przez wolną odpowiedź Bogu i Jego wezwaniu³¹. Eucharystia w stosunku do życia zakonnego – jak celnie konkluduje A. Wojtczak – *stanowi wzór i natchnienie z tej racji, że odwołuje się do*

²⁸ Por. L. M. Örsy: Dz. cyt. s. 65; K. Hołda: *Życie konsekrowane*, s. 78.

²⁹ Z. Jamróz: *Odnowiona liturgia profesji zakonnej kobiet w Ordo professionis religiosae*. „Studia Theologica Varsaviensia” 20(1982) nr 1 s. 149.

³⁰ Por. A. Wojtczak: *O eucharystyczny wymiar życia zakonnego*. „Homo Dei” 57(1988) nr 4 s. 248.

³¹ Tamże.

wzajemnego dawania siebie i ofiarowania Chrystusa Ojcu mocą Ducha Świętego. Jest ona także, a może nade wszystko, źródłem i zbawczym pokarmem owocującym we wzajemnym dawaniu i ofiarowaniu. Oznacza to pełnię i całkowitą harmonię urzeczywistnioną przez wolną, ale zobowiązującą i trwałą odpowiedź³². Życie konsekrowane staje się dzięki temu osobliwym wyrazem jednego z zasadniczych rysów Eucharystii: *komunią miłości* w społeczności Kościoła – zespoloną na wzór i podtrzymywaną mocą eucharystycznego Ciała Chrystusa. *Komunijność* ta przechodzi nawet w pewien rodzaj społecznej osobowości w Chrystusie: *Wszyscy bowiem jesteście kimś jednym w Chrystusie Jezusie* (Ga 3, 28).

W tym samym kierunku zmierza pouczenie Pawła VI, który stwierdza jednoznacznie w Adhortacji *Evangelica testificatio*, iż Eucharystia z istoty swej jest ośrodkiem *wspólnot zgromadzonych w Imię Jezusa. Stąd jest rzeczą oczywistą, że członkowie ich także i zewnętrznie skupiają się wokół kaplicy* (ET 48). Papież wypowiada się wyraźniej i konkretniej, niż to uczynił Sobór, w kwestii form wzajemnego obdarowywania się, uwypuklając przy tym inne źródła utrwalające wspólnotowy charyzmat rodzin zakonnych. Píše następująco: *Niech i tu panuje zawsze doskonała jedność serc i dusz, zgodnie z celem duchowym i nadprzyrodzonym, do którego zdąża dana wspólnota (...). Wspólnoty tylko wtedy będą mogły dopomóc swoim członkom, jeżeli będą nieustannie ożywione duchem Ewangelii, zasilane modlitwą, naznaczone wielkodusznym wyniszczeniem «starego człowieka», zdyscyplinowaniem koniecznym do ukształtowania człowieka nowego i życiodajną mocą ofiary Krzyża* (ET 41; por. VC 67). W znaczny sposób dowartościowuje przez to Paweł VI ducha modlitwy, który może sprawić, iż *Duch Jezusowy oświeci nas [osoby zakonne] i ubogaci swą mądrością* (ET 44).

Uczestnictwo w liturgii eucharystycznej, posilanie się duchem Ewangelii oraz modlitwa uzdalniają osoby oddane Bogu do ciągłego ponawiania swej odpowiedzi na dar Boga. Trzeba zaznaczyć, że przejawia się ona także we wzajemnym obdarowywaniu się osób konsekrowanych tym wszystkim, kim są i co posiadają. Nade wszystko zaś przyjaźnią, której duch winien być pielęgnowany we wspólnotach, ponieważ kontakt z Bogiem nie może być prawdziwy, o ile nie ma otwarcia się na współbrata, czy współsiostrę. Dla człowieka, którego życie głęboko jest zakorzenione w Bożym darze, także przyjaźń staje się źródłem różnych darów. Jeżeli zaś nie tkwi on mocno w Bogu – jak to trafnie zauważa L. M. Örsy: *równowaga między instynktem natury a darami nadprzyrodzonymi jest u niego niestała i perspektywa nawet najlepszej przyjaźni może wywołać w nim zamieszanie i niepokój*³³. Każda wspólnota zatem i każda w niej osoba potrzebuje ludzkiego

³² Tamże.

³³ L. M. Örsy: Dz. cyt. s. 65. Ciekawe i obszerne refleksje na ten temat snuje X. P i k a z a: *Życie zakonne jako sakrament przyjaźni*. „Communio” 5(1985) nr 6 s. 56-67.

wsparcia, ażeby niwelować niepotrzebne i przeszkadzające w realizacji charyzmatu ograniczenia.

Nasuwa się oczywisty wniosek, iż każda osoba konsekrowana powinna oddać na służbę innych – aby jeszcze owocniej móc realizować właściwy charyzmat danej rodziny zakonnej – swój dar przyjaźni. W ten sposób, trwając w modlitwie i wspólnocie tego samego ducha (por. Dz 2, 42), zakonnicy, *jako członki Chrystusa, w obcowaniu braterskim powinni wzajemnie się wyprzedzać w okazywaniu czci* (por. Rz 12, 10), *jeden drugiego brzemiona nosząc* (por. Ga 6, 2) (DZ 15).

W podobnym duchu wypowiadają się jeszcze inne posoborowe dokumenty Kościoła dotyczące życia zakonnego. Na przykład dokument zatytułowany *Istotne elementy nauczania Kościoła na temat życia konsekrowanego w zastosowaniu do instytutów oddających się pracy apostołskiej* jednoznacznie dowodzi, iż *dla zakonników wyrazem komunii w Chrystusie jest zawsze i w sposób dostrzegalny życie wspólne* (IENK 19). Dla właściwego funkcjonowania życia wspólnego, potrzebne są dary udzielane poszczególnym jego członkom, których zadaniem jest *ubogacenie tej samej rzeczywistości* (IENK 22). Dlatego też konkretny instytut może zaakceptować tylko te osoby, których dary charyzmatyczne służą jedności jego wspólnot. Natomiast błędem jest – czytamy dalej – próba szukania w charyzmacie Założyciela obecności wszystkich możliwych darów. Dar, który potencjalnie mógłby oddzielić członka od komunii ze wspólnotą, nie może być godziwie popierany (por. IENK 22). Należałoby zatem wysnuć końcowy wniosek, iż wszystkie dary osobiste służą komunii umysłów i serc, ta natomiast manifestuje się w charyzmacie życia wspólnotowego, jako świadectwo wzajemnej miłości zakorzenionej w Trójjedynym Bogu. Ponieważ to właśnie *u źródeł każdego charyzmatu kryje się (...) potrójne dążenie: przede wszystkim dążenie ku Ojcu (...) do Syna (...) do Ducha Świętego* (VC 36).

Cennym wzbogaceniem teologii charyzmatu wspólnoty zakonnej jest też niewątpliwie myśl Jana Pawła II zawarta w Adhortacji apostołskiej *Redemptionis donum*. Zdaniem papieża dar życia wspólnotowego pozwala na pielęgnowanie odnowionej świadomości Kościoła, by wraz z nim czuć i współdziałać zgodnie z nauką i wskazówkami Magisterium Piotra oraz pozostającymi w jedności z nim pasterzami (por. RD 14). Co więcej, charyzmat wspólnoty zakonnej sprzyja słusznemu utożsamianiu się jej ze wspólnotą Kościoła, by tym samym mogła ona owocniej uczestniczyć w jego posłannictwie (por. RD 15).

Pewne ukonkretnienie ogólnych założeń Soboru Watykańskiego II znajduje się ponadto w dokumencie Kongregacji do Spraw Instytutów Życia Konsekrowanego – z dnia 2 lutego 1990 roku – zatytułowanym *Wskazania dotyczące formacji w instytutach zakonnych*, Zwraca on uwagę zwłaszcza na aspekt pokoju i paschalnej radości we wspólnocie, albowiem owe wartości *są zawsze owocem śmierci samemu sobie i przyjęcia daru Ducha Świętego* (WdF 26). Wspólnota jako narzędzie formacji pierwszej i ustawicznej – we właściwej jej mierze – pozwala

każdemu ze swoich członków wzrastać w wierności Bogu zgodnie z charyzmatem własnego instytutu. W tym celu umacnia się ona każdego dnia za inspiracją Ducha Świętego, pozwalając osądzać się i nawracać, budować przez Eucharystię i ożywiać dzięki przeżywaniu roku liturgicznego. Komunię osób umacnia we wspólnocie wielkoduszna i wzajemna pomoc oraz stałe dzielenie się dobrami materialnymi, a nade wszystko duchowymi. Dzieje się to wszystko w duchu ubóstwa, dzięki przyjaźni i dialogowi. wspólnota zakonna jest w ten sposób gruntownie ożywiana charyzmatem Założyciela i regułą swego instytutu. Przecłożeni winni czuwać nad charyzmatem braterskiej wspólnoty w Chrystusie. Także i sami członkowie świadomi odpowiedzialności starają się nie tylko o swój wzrost, ale i wszystkich, z którymi dzielą swe życie (por. WdF 27).

Nasuwa się końcowy wniosek, iż wspólnota zakonna, ożywiana charyzmatem swego Założyciela, staje się miejscem realizacji fundamentalnych darów każdego jej członka. Zresztą sama jest charyzmatem, czyli darem wyrażającym się w jedności osób konsekrowanych między sobą i z Bogiem. Różnorodność darów udzielanych przez Ducha Chrystusa poszczególnym osobom służy wzbogaceniu rzeczywistości życia wspólnego i zarazem wzajemnemu obdarowywaniu się nimi celem świadectwa braterskiej miłości zakorzenionej w Trójjedynym Bogu. Ważną rolę w charyzmacie komunii zakonnej spełnia wspólna modlitwa, a zwłaszcza Eucharystia, która ożywia i dynamizuje ów dar, inspirując tym samym osoby zakonne do ciągłego ponawiania swej odpowiedzi na wyzwania, jakie ten dar ze sobą niesie.

III. DAR APOSTOLSKIEGO ZAANGAŻOWANIA

Życie zakonne jako dar Ducha Świętego kryje w sobie wartości profetyczne, wśród których na czoło wysuwa się apostolski dynamizm. Jest on także darem, czyli charyzmatem towarzyszącym każdej zakonnej konsekracji. Wynika to z faktu, iż dana osoba weszła do wspólnoty, która otrzymała od Kościoła apostolski mandat głoszenia Ewangelii wszystkim ludziom³⁴. Jego ostatecznego pryncypium należy szukać w rzeczywistości trynitarnych posłań: *Chrystus posłany od Ojca jest źródłem i początkiem całego apostołstwa w Kościele* (DA 4). Chrystus ustanawia Kościół, by był w świecie znakiem Jego obecności i działania, a także narzędziem Jego zbawczego posłannictwa. Nic więc dziwnego – jak celnie zauważa B. Dąbrowski we wprowadzeniu do Dekretu o przystosowanej odnowie życia zakonnego że Sobór Watykański II pragnie, aby i dzisiaj w łonie Kościoła: *znalazły się członki, które by jednocząc się jak najintymniej z misją odkupieńczą Chry-*

³⁴ Por. B. Przybylski: *Duch Święty w życiu zakonnym. W: Chrześcijańska odpowiedź na pytanie człowieka*. Warszawa 1974 s.76; L. M. Ō r s y: Dz. cyt. s. 35-36.

*stusa, odnawiały, przedłużały i uzupełniały Jego życie w czystości ubóstwie i posłuszeństwie*³⁵.

Nauka Vaticanum II na pewno w dużej mierze przyczyniła się do głębszego spojrzenia na życie zakonne w świetle odkupieńczego posłannictwa Chrystusa i Kościoła. Pozwoliło to na uwidocznienie ścisłego powiązania tegoż życia z posłannictwem apostołskim. Jeżeli według nauki soborowej powołanie chrześcijańskie jest z natury swojej również powołaniem do apostołstwa (por. DA 20, to tym bardziej konsekracja zakonna, korzeniami sięgająca chrzcielnej i pełniej ją wyrażająca (por. DZ 5), zobowiązuje do oddania się osób zakonnych Bogu i Kościołowi na apostołską służbę³⁶. Bycie w Kościele oznacza zarazem bycie dla Kościoła, co wiąże się z przyjęciem obowiązków związanych z apostołatem: *Przeto życie ich duchowe winno być poświęcone także dobru całego Kościoła. Wynika stąd obowiązek pracy, w miarę sił i stosownie do formy osobistego powołania, bądź modlitwą, bądź gorliwym działaniem celem zakorzenienia i umocnienia w duszach Królestwa Bożego i rozszerzania go na wszystkie kraje* (KK 44).

Można wnosić, że życie oddane Bogu wypowiada się w jakimś sensie w działalności apostołskiej. Konsekracja zakonna i apostołska działalność do tego stopnia stanowią dwie komplementarne rzeczywistości, iż Ojcowie soborowi nie zawahali się stwierdzić, że *do samej istoty życia zakonnego należy działalność apostołska i dobroczynna, jako święte posługiwanie i własne dzieło miłości przez Kościół im zlecone, które mają pełnić w jego imieniu. Dlatego też całe życie zakonne członków powinno być przepojone duchem apostołskim, a cała działalność apostołska ma być nacechowana duchem zakonnym* (DZ 8). Sobór ponadto publicznie wyznał i ogłosił, że instytuty życia konsekrowanego, wchodzące w nurt soborowej odnowy, posiadają według udzielonej im łaski różne dary: posługiwanie, nauczania, upominania, rozdawania czy też pełnienia uczynków miłosierdzia. Są to charyzmaty, których Duch Święty udziela dla dobra całego Kościoła. Wyzwalają one różne formy apostołstwa (por. DZ 8).

Rzeczą godną uwagi, dającą zauważyć się w dokumentach soborowych, jest fakt pominięcia w nich tradycyjnej klasyfikacji instytutów zakonnych na kontemplacyjne, czynne i mieszane (por. DZ 7 i 8). Wydaje się, iż w ten sposób właściwiej ujęto rzeczywistość życia zakonnego. Pogląd w tej kwestii staje się bardziej jasny: wszystkie osoby konsekrowane są powołane do kontemplacji i wszystkie mają pełnić posłannictwo apostołskie, choć w różny sposób³⁷.

³⁵ B. Dąbrowski: *Wprowadzenie do Dekretu o przystosowanej odnowie życia zakonnego SWD* s. 260.

³⁶ Por. E. Weron: *Apostołski wymiar instytutów życia konsekrowanego. W: Powołanie człowieka* T. 7: dz. cyt. s. 276-277.

³⁷ L. M. Ōrsy: *Dz. cyt.* s. 36.

Właściwie pojęte apostołstwo musi korzeniami tkwić w życiu zakonnym i z niego wypływać. Jest ono darem, jak zresztą całe życie zakonne. Dar ten ma za zadanie nie tylko to życie wewnętrzne umacniać, rozwijać i pogłębiać, ale poprzez wyjście na zewnątrz jest już konkretną realizacją bycia dla drugich, *obecnością zbawczą*, która wyraża się w szczególnym poświęceniu swego życia nade wszystkim umiłowanemu Bogu³⁸.

Charyzmat apostołskiej miłości – jak wynika z soborowego Dekretu *Perfectae caritatis* – wyraża się w przeróżnych formach (por. DZ 5, 7, 8). Niektóre instytuty zakonne kładą większy akcent na życie kontemplacyjne, inne z kolei na działalność zewnętrzną (ad extra). Duch Boży prowadzi je w tym samym kierunku, lecz nieco innymi drogami. W każdej wspólnotcie owocem kontemplacji jest apostołskie zaangażowanie – ale nie w ten sam sposób. Dar apostołskiego zaangażowania w niektórych wspólnotach polega na głoszeniu Ewangelii samym ich istnieniem i trwaniem, które często ma zasadniczy wpływ na życie całego Kościoła: *Bogu bowiem składają [osoby zakonne] doskonałą ofiarę chwały, a ludowi Bożemu dodają blasku przez obfite owoce świętości, zagrzewają go przykładem i przyczyniają się do jego wzrostu dzięki tajemniczej płodności apostołskiej* (DZ 7). Inne zaś rodziny zakonne powołane są do kontynuowania Chrystusowego posługiwania. Ich sposób życia powinien ukazywać prostotę i świeżość Ewangelii. Dar apostołskiego zaangażowania oznacza dla nich – jak dodaje L. M. Örsy – *posłannictwo niesienia żywego słowa Bożego do wszystkich stworzeń, wyciągnięcia pomocnej dłoni do chorych, błogosławienia ubogich – kontynuując błogosławieństwo Chrystusowe. Wspólnoty te jednak nie powinny pojmować swej działalności apostołskiej w oderwaniu od kontemplacji: jak drzewo tkwi korzeniami w ziemi, tak ich działanie powinno mieć korzenie w Duchu Świętym, w Jego łasce i mocy*³⁹.

Kontemplacja więc – jak wynika z wcześniejszych analiz – jawi się jako swego rodzaju fundament, baza apostołatu zakonnego. Przez nią osoba zakonna spotyka się w Duchu Świętym ze swoim Panem i Zbawicielem, czerpie przez to ożywcze siły do realizacji swego posłannictwa. Zarówno myśl, jak i język dokumentów Vaticanum II niejednokrotnie są odbiciem ewangelicznej prostoty. Kontemplację – o jakiej one mówią – można uważać za napełnienie Duchem Świętym, Jego łaską i mocą, by sposób myślenia i życia osoby konsekrowanej był pod wpływem innej osoby, mianowicie Ducha Świętego⁴⁰. To On jest bezpośrednim Źródłem kontemplacji i działania, pobudza bowiem osobę zakonną do twórczego i wspaniałomyślnego

³⁸ L. Balter: *Sakramentalna struktura*, s. 229; K. Hołda: *Typologia życia zakonnego. W: Powołanie człowieka*. T. 7, s. 36.

³⁹ L. M. Örsy: *Dz. cyt.* s. 38.

⁴⁰ Tamże, s. 36-37.

go apostołatu. Posługa apostołska domaga się głębokiego życia modlitwy w zjednoczeniu z Bogiem. Prawdę tę mocno akcentuje Dekret o przystosowanej odnowie życia zakonnego: *Członkowie każdego instytutu jako ci, którzy wyłącznie i przede wszystkim szukają Boga, powinni łączyć kontemplację, przez którą trwałiby myślą i sercem nieustannie przy Nim [Chrystusie], z miłością apostołską, przez którą staraliby się włączać w dzieło Odkupienia i szerzyć Królestwo Boże (DZ 5)*⁴¹.

Jest rzeczą znamionną, iż Ojcowie soborowi również na innym miejscu podkreślają ważkie znaczenie dla apostołatu wszystkiego tego, co prowadzi do zjednoczenia z Bogiem, zachęcając w ten sposób osoby zakonne do modlitwy i ofiary. Z drugiej zaś strony nakazują zachowanie właściwego dla ich instytutów charakteru, czyli charyzmatu, aby tym owocniej *przykładać się również do zewnętrznych dzieł apostołatu* (DB 33). Niewierność swemu posłannictwu jest krzywdą wyrządzaną Kościołowi, który ma prawo oczekiwać od konkretnej rodziny zakonnej takiej pomocy, jaką Duch Święty dał Kościołowi, udzielając takiego, a nie innego charyzmatu Założycielowi instytutu⁴².

Nasuwa się finalny wniosek, że apostołat zakonny w sposób zasadniczy i fundamentalny łączy się organicznie z charyzmatem konkretnych instytutów, a przezeń z charyzmatem samych Założycieli. Ów związek jeszcze wyraźniej podkreślają, wzbogacając go nawet o nowe wątki, posoborowe dokumenty na temat życia zakonnego. Proces ten zapoczątkował w 1971 roku Paweł VI. W Adhortacji *Evangelica testificatio* zwraca on uwagę na fakt, iż tylko połączenie kontemplacji z apostołatem jest w stanie rozpałić serca dla prawdy i miłości Bożej, zgodnie z charyzmatem Założycieli, których Bóg wzbudził w swoim Kościele (por. ET 11). Charyzmat założycieli leży u podstaw właściwego dynamizmu apostołskiego każdej rodziny i osoby zakonnej. Uzdalnia on ją do stworzenia właściwej syntezy własnego życia duchowego, w którym jest miejsce na kontemplację i apostołat. Duch Boży wzywa, uświęca i uzdalnia. Odpowiedzią na ten dar, ze strony osoby obdarowanej w Duchu Świętym, jest wnikanie w tajemnicę życia Bożego przez kontemplację, ponadto dostosowanie własnego życia w klimacie wiary do Bożej rzeczywistości i spontaniczna reakcja *jako świadectwo w duchu charyzmatu otrzymanego od Boga poprzez Założycieli*⁴³. Osobiste zaangażowanie apostołskie zakonnika jest więc głęboko zakorzenione w charyzmacie Założyciela. Co więcej, charyzmat ten

⁴¹ Por. T. G o c ł o w s k i: *Jedność kontemplacji i apostołstwa w życiu Sióstr Miłosierdzia*. W: *W nurcie zagadnień posoborowych*. T. 15: *Kontemplacja i działanie*. Red. B. Bejze. Warszawa 1983 s. 347.

⁴² A. Ż u c h o w s k i: *Zakonnicy w pracy duszpasterskiej Kościoła*. W: *Powołanie człowieka*. T. 6: *W służbie ludowi Bożemu*. Red. B. Bejze. Poznań-Warszawa 1983 s. 670.

⁴³ T. G o c ł o w s k i: *Jedność kontemplacji i apostołstwa*, s. 350.

stwarza szczególny typ apostołatu, który jest właściwy zarazem dla każdego z członków instytutu (por. IENK 11).

Rodziny zakonne, z racji swej charyzmatycznej posługi jaką przez wieki spełniały w Kościele żyjącym w Duchu Świętym i obecnie mu służą, włączają się w jego posłannictwo poprzez swoistą realizację daru apostołskiego zaangażowania. *Dla biskupów i zakonników – czytamy w dokumencie *Mutuae relationes* – płyną stąd określone wnioski, co do podejmowania inicjatyw i działań, choć jednym i drugim przysługuje właściwa im kompetencja, zgodnie z przypadającymi im rolami* (MR 35). Jednakże osoby zakonne są zobowiązane skoordynować swój dar apostołskiego zaangażowania z apostołatem całego Kościoła, podporządkowując się w konsekwencji biskupom, którzy kierują pastorskimi wysiłkami wszystkich członków Kościoła, nie zapominając przy tym, że *w zasadzie biorą one początek z natchnienia Ducha Świętego* (MR 39).

Nasuwa się w sumie kolejna konkluzja, iż osoby konsekrowane powinny kształtować w sobie przywiązanie do hierarchii, oddając chętnie swą wolność i apostołski zapał na służbę Kościołowi. A z drugiej strony, nie mogą zatracać apostołskiego impulsu związanego z ich powołaniem oraz z jednością i szczególną specyfiką ich charyzmatu. Jednakże nie powinny one obawiać się ze strony hierarchii jakiegokolwiek przeszkody do właściwego im apostołatu. A nawet więcej, dokument *Zakony i promocja ludzka* z 1980 roku zachęca je *do śmiałych pomysłów i inicjatyw, gdyż zgodne to jest z charyzmatyczną i profetyczną naturą samego życia zakonnego* (ZPL 27).

Dość jednoznacznie w kwestii daru apostołskiego zaangażowania wypowiada się również dokument *Istotne elementy nauczania Kościoła na temat życia konsekrowanego w zastosowaniu do instytutów oddających się pracy apostołskiej*. Nazywa go wprost charyzmatem udzielanym przez Boga dla realizowania Jego wzniosłych celów: pojednania i zbawienia rodzaju ludzkiego. Wskazuje dalej, iż wypływa on z konsekracji zakonnej, która w sposób konieczny implikuje posłanie. Wybranie osoby przez Boga ma zawsze na celu dobro innych: osoba konsekrowana jest osobą, która zostaje posłana, aby czynić dzieło Boże w mocy Ducha (por. IENK 23).

Kolejny krok w refleksji nad darem apostołskiego zaangażowania czyni Jan Paweł II we wspomnianej już wiele razy Adhortacji *Redemptionis donum*. Papież – opierając się o stwierdzenie, iż apostołat zakonny zrodzony jest ze szczególnego daru Założycieli – dowartościowuje w nim ekonomię Odkupienia, której głębokie znamię każda osoba oddana Bogu nosi w sobie poprzez samą konsekrację i profesję rad ewangelicznych (por. RD 15). W tym sensie akcentuje Papież apostołski charakter instytutów *ad extra* i zarazem *ad intra*, kiedy przypomina zakonnikom: *Chociaż niezwykle doniosłe są wielorakie dzieła apostołskie, jakie spełniacie – to przecież najbardziej podstawowym dziełem apostołskim pozostaje zawsze to, czym (a zarazem kim) w Kościele jesteście (...)* «*Tak niech świeci wasze*

światło przed ludźmi, aby widzieli wasze dobre uczynki i chwalili Ojca waszego, który jest w niebie». Doniosłe jest dla tego światła, jakim macie «świecić wobec ludzi», świadectwo wzajemnej miłości związanej z braterskim lub siostrzanym duchem każdej wspólnoty, gdyż Pan powiedział: «Po tym wszyscy poznają, żeście uczniami moimi, jeśli będziecie się wzajemnie miłowali»(RD 15).

Jak w Adhortacji *Redemptionis donum* Jan Paweł II skupia swą uwagę raczej nad darem apostołskiej miłości wewnątrz wspólnoty (ad intra), tak w Encyklice *Redemptoris missio* z 1990 roku, przede wszystkim pochyla się nad posłannictwem misyjnym (ad extra). Sama misja jest według niego *owocem dynamicznego impulsu samego Ducha* (RM 23). Okazuje się On głównym sprawcą misji. Kieruje nią i cały Kościół czyni misyjnym, bowiem *horyzonty i możliwości misji poszerzają się i my, chrześcijanie jesteśmy przynaglani do odwagi apostołskiej, opartej na ufności pokładanej w Duchu, On jest pierwszym podmiotem misji!* (RM 30).

Działalność misyjna jest specyficzną formą apostołatu zakonnego, wręcz tkwi w jego naturze. Dlatego też obowiązek ewangelizacji, który należy do całego Kościoła, rodziny zakonne uznają za właściwe sobie zadanie (por. RM 65). Dzieje się tak, ponieważ trwają one w wierności otrzymanemu na początku charyzmatowi, który od zarania był już misyjny. Zrodziły się one dla Kościoła i winny go nadal wzbogacać przez to, co jest dla nich znamienne, *zgodnie ze szczególnym duchem i specjalną misją, a stróżami tej wierności pierwotnemu charyzmatowi są sami biskupi* (RM 66).

W przełomowej dla życia konsekrowanego Adhortacji *Vita Consecrata*, Papież przypomina, że tego rodzaju życie rodzi *nowy zapal i moc głoszenia Ewangelii całemu światu. Potrzebni są bowiem ludzie, którzy będą ukazywać ojcowskie oblicze Boga i macierzyńskie oblicze Kościoła, którzy będą umieli zaryzykować własnym życiem, aby inni mieli życie i nadzieję* (VC 105). Zatem dzięki życiu konsekrowanemu Duch Święty, misję Chrystusa, która jest jeszcze daleka ukończenia, dopełnia *poprzez różnorakie charyzmaty* (VC 111).

Reasumując powyższe analizy jasno trzeba stwierdzić, iż – zgodnie z nauką Magisterium Kościoła – dar apostołskiego zaangażowania udzielany jest wszystkim wspólnotom zakonnym, a nawet każdej osobie konsekrowanej, w takim samym stopniu, jak charyzmat czystości, ubóstwa i posłuszeństwa. Ponadto nie ma żadnej istotnej różnicy między odmiennymi sposobami realizacji tego daru. Wszystkie osoby oddane Bogu są powołane do milczącej kontemplacji i twórczej apostołskiej działalności. Jednakże w ramach ogólnego daru powołania każda rodzina zakonna posiada swój własny, nieco odmienny styl życia i apostołowania. Wszystkie one prowadzą do świętości, a ich różnorodność jest odbłaskiem chwały i bogactwa charyzmatów Ducha Świętego.

Po Soborze Watykańskim II tworzy się nowa, charyzmatyczna wizja życia konsekrowanego. Życie zakonne ma swoje szczególne miejsce i rolę do spełnienia w Kościele i świecie. Już dzisiaj nikt nie poddaje w wątpliwość charyzmatycznej

genezy konsekracji zakonnej, na której opiera się apostolski dynamizm poszczególnych wspólnot zgodnych z ich własnym charakterem. Dokumenty Kościoła, poczynawszy od Vaticanum II a skończywszy na *Vita Consecrata*, postrzegają życie konsekrowane jako charyzmat, dar udzielony dla dobra wspólnego. Osoba konsekrowana nie zatrzymuje tej łaski dla własnego tylko dobra, ale jest posłana celem służby i świadectwa do współczesnego świata. *Kto prawdziwie spotkał Chrystusa nie może Go zatrzymywać dla siebie, ale winien Go głosić. Potrzeba nowego rozmachu w apostołstwie, które byłoby przeżywane jako codzienne zadanie wspólnot i grup chrześcijańskich* (NMI 40) woła Papież Jan Paweł II w *Novo Millennio Ineunte* na progu trzeciego tysiąclecia chrześcijaństwa. Apostolat jest codziennym zadaniem wspólnot życia konsekrowanego. Osoby konsekrowane spotykają Chrystusa na tej szczególnej drodze życia chrześcijańskiego i dają Go światu, świadcząc o Nim swoim własnym zaangażowaniem wynikającym ze specyfiki charyzmatu, jaki otrzymali od Ducha.

Analiza fenomenu charyzmatu apostolskiej wspólnoty życia konsekrowanego poczyniona w oparciu o najważniejsze dokumenty Kościoła, dotyczące mniej lub bardziej życia zakonnego, jest tylko próbą poszukania odpowiedzi na pytanie o sens daru, w którym partycypuje tak wielu synów i córek Kościoła. Niniejszym artykułem włączamy się w nurt badań naukowych i refleksji nad bogactwem duchowości życia konsekrowanego, jako jednej z dróg prowadzącej do świętości samych zakonników jak i tych, do których posyła ich Kościół.

SKRÓTY

DOKUMENTY DOTYCZĄCE ŻYCIA ZAKONNEGO

- ET – Paweł VI: Adhortacja apostolska *Evangelica testificatio*. Wskazania na temat odnowy życia zakonnego według nauki Soboru Watykańskiego II. (28 X 1971).
- IENK – Kongregacja Zakonów i Instytutów Świeckich: Istotne elementy nauczania Kościoła na temat życia konsekrowanego w zastosowaniu do instytutów oddających się pracy apostolskiej (31 V 1983).
- NMI – Jan Paweł II: List Apostolski *Novo Millennio Ineunte* (6 I 2001).
- MR – Kongregacja Zakonów i Instytutów Świeckich oraz Kongregacja Biskupów: Wytyczne na temat wzajemnych relacji między zakonnikami i biskupami *Mutuae relationes* (14 V 1978).
- OCV – Kongregacja do spraw Kultu Bożego: *Ordo Consecrationis Virginum* (31 V 1970).
- RC – Kongregacja Zakonów i Instytutów Świeckich: Instrukcja o odnowie formacji zakonnej *Renovationis causam* (6 I 1969).
- RD – Jan Paweł II: Adhortacja apostolska o konsekracji zakonnej w świetle tajemnicy odkupienia *Redemptionis donum* (25 III 1984).
- RM – Jan Paweł II: Encyklika o stałej aktualności posłania misyjnego *Redemptoris missio* (7 XII 1990).

- VC – Jan Paweł II: Posynodalna Adhortacja Apostolska o życiu konsekrowanym i jego misji w Kościele i świecie *Vita Consecrata* (25 III 1996).
- WdF – Kongregacja do spraw Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego: Wskazania dotyczące formacji w instytutach zakonnych (2 II 1990).
- ZPL – Kongregacja Zakonów i Instytutów Świeckich: Zakony i promocja ludzka (1980).